

HANS URS
VON BALTHASAR

EPILOG

Traducerea din limba germană de
Maria-Magdalena Anghelescu

Galaxia Gutenberg
2022

**Un triptic pentru eternitate – marea trilogie a teologului
Hans Urs von Balthasar**

SLAVA LUI DUMNEZEU

I: Vederea formei

II: Studii despre stilurile
teologice: stiluri clericale
(de la Irineu la Bonaventura)

III: Studii despre stilurile
teologice: Stilurile laice
(de la Dante la Péguy)

IV: În spațiul metafizicii:
Antichitatea
(de la Homer până la Toma)

V: În spațiul metafizicii: Epoca
modernă (de la Eckhart
până în ziua de azi)

VI: Teologia: Vechiul Testament

VII: Teologia. Noul Testament

TEODRAMATICA

I: Prolegomene

II: Dramatis
Personae. Omul în
Dumnezeu

III: Dramatis
Personae. Persoanele
în Hristos

IV: Acțiunea

V: Deznodământul

TEOLOGICA

I: Adevărul lumii

II: Adevărul lui
Dumnezeu

III: Duhul
adevărului

EPILOG

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	9
I. PRIDVORUL.....	11
1. Integrarea ca metodă?.....	13
2. Întrebarea nepusă.....	17
3. Întrebarea din punctul de vedere al omului	20
4. Cuvântul lui Dumnezeu.....	26
II. PRAGUL.....	37
1. Preocupări ale ființei.....	39
2. Ființă și ființe.....	42
3. Aparență și ascundere.....	45
4. Polaritate în ființă	48
5. Arătare-de-sine.....	51
6. Dăruire-de-sine	58
7. Rostirea-de-sine	66
III CATEDRALA.....	75
1. Hristologie și Trinitate.....	77
2. Cuvântul se face trup	86
3. Fecunditate	96

teologi. De ce am repeta ceea ce s-a mai spus? Mai bine să rămânem la ceea ce în vechile balade franceze se numea „*envoi*”.

Având în vedere umanitatea din zilele noastre, mă îndoiesc că acest cuvânt de încheiere va mai avea mult de spus pentru didactică și catehetică. Se spune că omul trebuie luat de acolo de unde se află. „În America, la vârsta de șaptesprezece ani un tânăr și-a petrecut deja, în medie, cincisprezece mii de ore în fața televizorului, adică aproape doi ani întregi.” Potrivit unui studiu recent, la noi, copiii între trei și șase ani petrec deja, în medie, cinci până la șase ore pe săptămână în fața ecranului, iar cei între zece și treisprezece ani chiar mai mult de douăsprezece ore... Hans Maier se întreabă pe bună dreptate „dacă în această eră mass-media mai transmitem o moștenire culturală (și o credință religioasă) sau dacă nu cumva ne vom pierde până la urmă, odată cu limbaajul pierdut, și auzul și vederea”. Și la fel de îndreptățit se întreabă cei mai mulți profesori de religie de astăzi ce fel de ruine vor fi acei oameni pe care „împotriva voinței lor” ar trebui să-i „luăm de acolo de unde sunt”. În comparație cu aceasta, un misionar în sălbăticie are o treabă relativ ușoară: el întâlnește o „*anima naturaliter christiana*”, poate foarte primitivă; cele prezentate aici într-un limbaj care, pentru oamenii locului, ar putea suna a chineză-teologică el le-ar putea ușor traduce în cea mai simplă limbă. Dar unde ar putea găsi „punctul de contact”, dacă avem în vedere „*anima technica vacua*” (de astăzi)? Eu unul nu știu. Câteva ședințe de spiritism, oleacă de Zen, puțină teologie a eliberării: asta-i deja mult.

Mica mea lucrare nu vrea să fie mai mult decât o sticlă aruncată în apă; să ajungă vreodată pe un țărâm și s-o găsească cineva, acesta ar fi un miracol. Dar uneori se întâmplă și miracole.

Hans Urs von Balthasar

1. Integrarea ca metodă?

În mijlocul multitudinii de viziuni despre lume posibilitatea de a fi creștin stă ca o ofertă între multe altele. Ea nu se poate impune cu forța pe primul loc, căci ar contrazice atunci spiritul fondatorului ei și al celor mai buni reprezentanți ai ei. Trebuie deci să caute să-și demonstreze credibilitatea și – după propria ei înțelegere – unicitatea sa prin argumente pur spirituale, care, în mod destul de paradoxal, nu trebuie nici măcar să fie prea concludente, ca nu cumva să exercite vreo constrângere, care ar face ca actul liberei credințe și al liberei dăruiri de sine să fie ratat. Trebuie să se pună așadar mai întâi în rând cu celelalte pretendente, care ridică fiecare pretenția sa la adevărul cuprinzător sau măcar pretenția sa de corectitudine, și, de pe poziția ei, să examineze pe rând justificarea tuturor acestor pretenții, recunoscând partea lor de adevăr ca una relativă; în felul acesta, din punctul ei de vedere va rezulta ceva ca o scară de adevăruri admisibile, care se pot ordona după principiul: „Cine vede mai mult din adevăr are mai multă dreptate”. Aceasta conform doctrinei creștine timpurii despre „*logoi spermatiko?*”, răspândiți în întregul univers spiritual al umanității; însă nu ca și cum niște doctrine și puncte de vedere care se exclud reciproc ar putea avea o pondere egală în acest logos împrăștiat (căci atunci acesta ar trebui să se contrazică mereu pe sine), ci în așa fel încât viziunile mai puțin cuprinzătoare să se integreze în altele mai cuprinzătoare. Iar cel care ar putea să integreze în viziunea sa cel mai mult adevăr, ar avea dreptul la cel mai înalt adevăr care poate fi atins. El ar fi, dacă s-ar putea invoca aici în mod abuziv un cuvânt al lui Pavel, acel *om dubovnicesc* care le poate judeca pe toate, dar el nu este judecat de nimeni (1 Corinteni 2,15), pentru că nimeni în afară de el nu are o viziune atât de cuprinzătoare asupra adevărului.

Dar cu această idee naivă despre „apologetică”, creștinul, ca un alpinist spiritual, se confruntă cu o prăpastie de netrecut. Deși atinge o anumită înălțime cu această metodă de însumare și integrare, vede

deodată că, mergând în continuare pe această cale (dacă ar fi practicabilă), ar ajunge nu la Hristos, ci la Hegel, adică la „cunoașterea absolută”, care absoarbe în sine credința creștină (poate *optima fide*), chiar dacă această cunoaștere ar avea nevoie pentru sinteza ultimă dintre Dumnezeu și lume de o hristologie, de o Vinere Mare speculativă și de Rusalii speculative. Mulți creștini cred (poate împreună cu Hegel însuși?) că au atins astfel profunzimea ultimă a propriei lor religii, dar nu văd că au ratat prin aceasta libertatea lui Dumnezeu în revelația sa de sine și, prin urmare, incompreensibilitatea iubirii ce se dăruiește liber („doar dragostea este credibilă”). Ei au depășit-o fără să bage de seamă, au lăsat-o în urmă sau au uitat-o în buzunar, în loc să o vadă mereu înaintea lor ca taina vrednică de închinare.

Ce e de făcut? Nu putem renunța pur și simplu la metoda creșterii integrării dacă vrem să fim „gata totdeauna să răspundem oricui care ne cere socoteală de nădejdea noastră” (1 Petru 3,15). Dar această metodă nu trebuie să ne conducă de una singură la scop, nici chiar atunci când, odată cu creșterea integrării, ar lua în considerare și aspectul creșterii libertății, căci nici atunci momentul revelației istorice a lui Dumnezeu, cu Hristos drept cheie de boltă, nu ar putea fi dedus și nici măcar postulat. După o oarecare reflecție, această neputință ne va apărea ca ceva pozitiv, căci ponderea facticității pure, nedeductibile a realității istorice se dovedește a fi atât de mare în istoria lumii și a viziunilor despre lume dezvoltate în ea, încât faptele desfidă orice încercare de a le înșira într-o înlănțuire de idei. Cele două aspecte, care par la început incompatibile, va trebui să fie unite pentru ca creștinul să nu fie nici aplatizat rațional, nici evaporat în irațional. Se fac, desigur, încercări ca, pornind de la facticitatea realității creștine, să se renunțe la toate căile imanente de integrare: oricine declară, împreună cu Karl Barth, că faptul legământului este motivul interior al creației, poate cuprinde cu acest fapt tot ceea ce este creat, ceea ce din propria-i putere este capabil să producă doar idoli dintre cei mai diverși, dar la fel de lipsiți de valoare, de vani, care nu pot fi eliberați

de respingerea lor decât prin actul de dăruire-de-sine al lui Hristos pe cruce, devenind nimic în fața singurului care, pentru ei, a fost cu adevărat respins. Mai puțin radicală, dar totuși similară a fost, la Schelling, relația dintre mitologie (tragică) și revelație (pozitivă), căci aici inversarea totală a celei din urmă părea reconciliabilă cu o anumită succesiune de mituri. (E. Drewermann reînnoiește astăzi o viziune analogă, doar cu simpla echivalare a mitului și Logosului creștin, ambele aflându-se în mod egal ca arhetipuri în om.) Într-un mod comparabil pe departe cu întreprinderea lui Barth, K. Rahner poate prezenta singurul fapt central al revelației creștine ca extins peste întreaga istorie a omenirii cu ajutorul unui „existențial supranatural”, astfel încât toate formele „categorial” diferite de prezentare a religiilor și viziunilor despre lume capătă o semnificație secundară.

Aceste abordări și altele similare se confruntă cu aporia menționată mai sus: cum poate o metodă care procedează prin integrarea unor puncte de vedere izolate să se îndrepte către o revelație unică, independentă de evenimentul creației? Ar trebui oare să îndrăznim a gândi, la fel ca Augustin și Toma, că un dinamism plasat în forma originară a spiritului creat, ca o dorință de a-l vedea pe Dumnezeu, l-ar împinge „să caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi și L-ar găsi” (Fapte 17,27). Aceste proiecte s-ar baza astfel pe un har dinainte existent (respectiv un existențial supranatural) și ar fi conduse de el către ceea ce nu poate fi construit de la natură, pentru a fi înglobate și ele apoi, la un nivel superior, într-o revelație decisă de inițiativa liberă a lui Dumnezeu, care le dirijează și le împlinește totodată: „*gratia non destruit sed elevat et perficit naturam*”^{*} – ceea ce implică, desigur, în același timp: „*sanans naturam aegrotam*”^{**} Atunci s-ar fi renunțat de la început la ipoteza unei „naturi pure” (*natura pura*), presupunându-se simultan două lucruri: paradoxul aparent al unei naturi orientate spre sesizarea lui Dumnezeu (de neatins prin puterile naturii) și, depășind acest

* = Harul nu distruge, ci elevează și desăvârșește natura (n. t.).

** = însănătoșind natura bolnavă (n. t.).